

ТЕМА. Китай: економіко-географічне положення, природно-ресурсний потенціал, населення

Офіційна назва - Китайська Народна Республіка (КНР)

Склад території - 23 провінції; 5 автономних районів; 4 міста центрального підпорядкування: Пекін, Шанхай, Тяньцзінь, Чунцін; 2 спеціальні адміністративні райони: Сянган/Гонконг та Аоминь

Член міжнародних організацій - ООН, АТЕС, БРІКС та ін. Офіційна мова - китайська Релігії - буддизм, конфуціанство, даосизм

Місце країни у світі та Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Китай - це друга економіка світу, ВВП на душу населення становить лише одну десяту частку від аналогічного показника високорозвинутих країн. Через те за міжнародними стандартами Китай є країною, що розвивається, а за типом економічної системи - країною з плановою економікою.

Сучасний Китай - це ракетно-ядерна держава, яка є постійним членом Ради безпеки ООН. На початку XXI ст. Китай став третьою космічною наддержавою, яка має власну пілотовану космонавтику.

Китай дедалі виразніше заявляє про свою роль як регіонального лідера в Азійсько-Тихоокеанському регіоні (АТР). Першочергова увага приділяється нарощуванню обсягів торгівлі та інвестиційного співробітництва з країнами Південно-Східної Азії. Вживаються заходи із інтеграції виробничих і транспортних систем Китаю з країнами АСЕАН. У сферу геополітичного

впливу Китаю увійшла Монголія, що її китайський уряд розглядає як продовження своєї території. Але керівництво Монголії орієнтоване переважно на США та Японію. Китай не полишає мрії щодо повернення до свого складу Тайваню.

Елементом менталітету китайців є ідея про перетворення їхньої країни на провідну економічну державу до 2049 р. - століття народної китайської революції. Цьому сприяє низка чинників, що визначають місце країни в міжнародному поділі праці (мал. 1).

Мал. 1. Чинники, що визначають місце Китаю в міжнародному поділі праці

Економіко-географічне положення. Китай є величезною державою у Східній Азії. Його площа становить майже чверть території Азії та ледь не досягає площі всієї Європи. Державний кордон тягнеться на 21,5 тис. км, що більш ніж половина довжини екватора.

Китай межує суходолом з 13 країнами. Морські межі сягають 15 тис. кілометрів.

Сусідні країни ядерного Китаю є нейтральними позаблоковими країнами. Складними залишають стосунки з Тайванем. Після соціалістичної революції 1949 р. та проголошення Китайської Народної Республіки на острів переселилися не задоволені новим режимом політичні сили і проголосили незалежність.

ЗАВДАННЯ 1.

Використовуючи політичну карту Азії, назвіть країни, які межують з Китаєм суходолом і морем. Пригадайте, до яких типів країн за рівнем економічного розвитку вони належать. Як це впливає на економічний розвиток держави?

Порівняйте ЕГП Східного та Західного Китаю. Зробіть висновок про вплив ЕГП на економічний розвиток різних частин країни.

Мал. 2Статеві-вікова піраміда Китаю, 2017 р.

Порівняйте статеві-вікові піраміди Китаю (мал. 2) та Японії (див. Попередній матеріал). Поміркуйте, які спільні проблеми мають обидві країни у зв'язку зі статеві-віковою структурою населення.

На сході Китай має широкий вихід до морів Тихого океану та важливих міжнародних шляхів сполучення. Там на узбережжі створено спеціальні економічні зони (СЕЗ). До найбільших у світі універсальних морських портів належать 11 китайських, у т. ч. й топ-лідери Шанхай, Тяньцзінь та Гуанчжоу.

Працересурсний та споживчий потенціал, «людський чинник». Кожний п'ятий житель планети є громадянином Китаю. Величезна кількість населення, з одного боку, передбачає наявність велетенських трудових ресурсів, а з іншого - стає перешкодою для підвищення прибутків населення, загострює продовольчу та житлову проблеми, знижує можливості працевлаштування.

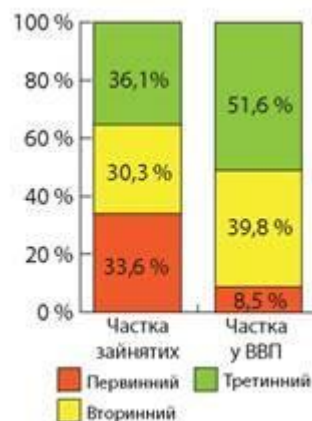
Китай має величезний внутрішній споживчий ринок з його майже півтора мільярдним населенням. Інвестування в китайську економіку є однією зі стратегій іноземних підприємств для одержання доступу на китайський ринок. Саме ця причина, а не пільговий інвестиційний режим у країні, стала головною для приходу в Китай більшості (400 з 500 найбільших) ТНК світу.

З 60-х рр. XX ст. в країні проводилася демографічна політика. Вона виявилася ефективною: природний приріст скоротився втричі. Для природного руху населення характерні зниження коефіцієнтів народжуваності та смертності. Нині вони становлять відповідно 12,4 осіб/тис. та 7,7 осіб/тис. Природний приріст зменшився до 4,6 осіб/тис. На одну жінку припадає усього 1,6 дитини. Китайці почали пізніше брати шлюб: чоловіки - в середньому в 26 років, жінки - у 24 роки. Демографічний перехід спричиняє низку проблем: «старіння нації», потребу в додаткових робочих руках на селі, виховання в родині дитини-одинака. Середній вік населення менший, ніж в Японії або країнах Європи, й становить 37,1 року. Тривалість життя - 75,4 років. Нині з боку держави офіційних обмежень на кількість дітей немає. Однак державні дотації надаються лише на перших двох дітей.

У Китаї великого значення набули внутрішні міграції. Вони мають переважно економічні причини. Люди переселяються із сіл до міст, з освоєних східних районів до малозаселених північно-західних. Зовнішні міграції з Китаю мали широкий розмах у XIX - XX ст. Нині китайці є майже в усіх країнах світу, проте найбільше їх у Південно-Східній Азії. Багато китайців оселилося на західному узбережжі США та Канади. Сальдо міграцій у Китаї й донині залишається від'ємним.

Китай є багатонаціональною державою. Хоча китайці становлять 91,6% від всього населення, вони живуть лише на 40% площі у східній частині країни. Окрім китайців у країні, переважно західній її частині, живе 56 інших націй та народностей. Серед них тибетці, монголи, уйгури, казахи, узбеки, киргизи та інші.

Трудові ресурси Китаю вирізняються весь час зростаючим професійно-освітнім рівнем. У країні розвивається власна система освіти, уряд сприяє навчанню китайських студентів за кордоном, особливо в США та Японії. Надлишок робочої сили дає змогу підтримувати на низькому рівні заробітну плату. Країна залишається практично необмеженим резервом дешевої робочої сили.

Мал.3 Значення секторів економіки Китаю, 2016 р.

Завдання 2.

Порівняйте рельєф та клімат Східного й Західного Китаю. Зробіть висновок про можливості господарського освоєння різних частин країни.

Докорінно змінилася структура зайнятості. Багатомільйонна маса людей перемістилася із сільського господарства у промисловість, будівництво та сферу послуг: майже в 8,5 раза збільшилася кількість працюючих у місті і тільки в 2,7 раза - на селі. За розрахунками економістів Китаю, оптимальне співвідношення зайнятих у первинному, вторинному та третинному секторах має становити 34%: 32%: 34%.

Природно-ресурсний потенціал. За особливостями природних умов суттєво вирізняються східна прибережна, добре освоєна людиною, та західна, з ландшафтами гір та пустель, частини Китаю.

Клімат східних районів країни мусонний. Західні частини Китаю розміщені в умовах континентального, посушливого клімату. Там панують пустелі.

Китай надзвичайно багатий на різноманітні мінеральні ресурси. На північному сході в чохлах давньої платформи виявлено величезні поклади кам'яного вугілля. Основним районом видобутку нафти залишається Північно-Східний басейн. Крім того, розвідано запаси на північному заході. Родовища природного газу значно менші. Чисто газові родовища розміщені на південному заході у провінції Сичуань.

На північному сході країни щити давньої Китайської платформи багаті на сировину для чорної металургії: залізні та марганцеві руди. Покладами руд для кольорової металургії вирізняється пояс низьких гір на південному сході та півдні країни. Там сконцентровано 80% світових запасів вольфрамових та 60% олов'яних руд. Крім того, розробляються ртутні, мідні, поліметалічні, алюмінієві руди. На території країни зосереджено 37% світових покладів руд рідкісноземельних металів: молібдену, ванадію, сурми.

З нерудної сировини в країні відомі значні ресурси кухонної солі у провінції Сичуань. На півночі є поклади графіту та калійних солей, на півдні азбесту - та фосфоритів.

Китай має значні запаси водних ресурсів. Проте через кліматичні особливості майже 90% їх припадає на Східний Китай. Найбільші китайські річки Янцзи та Хуанхе використовуються для зрошення, виробництва гідроенергії, судноплавства. Важливе значення в господарстві мають підземні води. У Західному Китаї майже немає постійних водойм.

Східний Китай багатий на земельні ресурси. Там ґрунти змінюються від багатих бурих лісових і кислих підзолистих на північному сході до родючих червоно- та жовтоземів на південному сході. Особливе місце посідають т. зв. рисові землі, що виникли внаслідок тривалого вирощування на них цієї культури.

Лісовими ресурсами відомий Північно-Східний Китай, де збереглися великі масиви тайги. На сході та південному сході тропічні ліси сильно вирубано під рілля. Лише подекуди там трапляються бамбукові зарості.

Завдання 3.

Дайте оцінку мінерально-сировинної бази Китаю. За картами атласу з'ясуйте, в яких частинах країни розміщуються вдалі поєднання родовищ різної сировини для розвитку промисловості.

Імпорт технологій. Китай відчуває нестачу власних технічних і фінансових можливостей для модернізації національної економіки. Уряд заохочує імпорт технологій, що сприяють розвитку таких прогресивних секторів економіки, як виробництво програмового забезпечення, нових матеріалів, телекомунікаційна індустрія, біотехнологія, охорона здоров'я. В районі міста Хайдань, північніше столиці, створено китайську «Силіконову долину», а в ряді великих міст працюють понад 120 сучасних національних індустріально-технологічних парків. У сфері біотехнології дослідження спрямовані на зростання кількості харчових продуктів, попередження та лікування важких хвороб. Важливими напрямками наукових робіт є освоєння нових видів енергії, розвиток безвідходних виробництв, розвідування корисних копалин, пошук нових видів зв'язку тощо.

Політична система. Різкий злет промислового виробництва Китаю, що розпочався наприкінці XX ст., зумовлений передусім розумною й поміркованою державною політикою щодо розвитку економіки. В країні проголошено побудову «ринкового соціалізму», або «соціалізму з китайською специфікою» під керівництвом Комуністичної партії на основі п'ятирічних планів. Принцип розподілу за працею (соціалістичний принцип) поєднується з принципом розподілу за вкладеним капіталом (капіталістичний принцип). Іноземні компанії розмістили на території Китаю працевістки складальні виробництва, зорієнтовані на експорт.

Система розселення. Для системи розселення Китаю характерна висока густота населення, що в середньому становить 144,8 осіб /км². Проте у східній частині країни на 40% площі концентрується 97% всього населення, а його густота зростає до 200-1000 осіб/км².

Західні території заселено мало. В окремих місцях навіть є «білі плями» (мал. 102).

Процес урбанізації у Китаї має певні особливості. Офіційно рівень урбанізації становить 52,6%. За прогнозами ООН, частка міського населення в Китаї зросте до 2030 р. до 59,1 % і в цілому досягне середньосвітового значення.

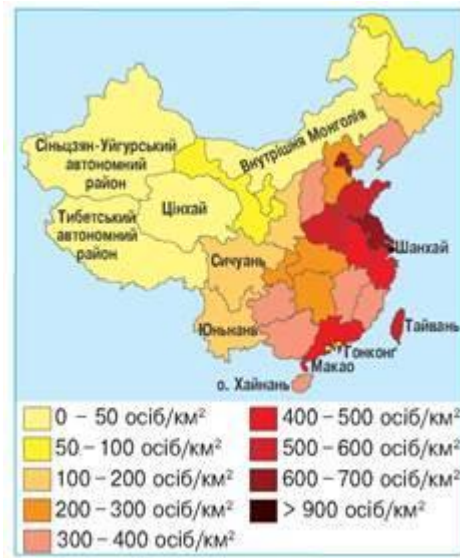
Загальна кількість міст у Китаї перевищує 1600, серед них міст-мільйонерів 123, у т. ч. 17 міст-мультимільйонерів.

Очолюють рейтинг світових міст-гігантів китайські Чунцін (30,2 млн осіб), Шанхай (24,2 млн осіб), Пекін (21,1 млн осіб) та Тяньцзінь (14,4 млн осіб). Щоправда, ООН не визнає першості Чунціна, оскільки реально в ньому разом з передмістями живе 7,5 млн осіб, тоді як інша частина - у селах і навіть інших містах. До переліку світових міст належать 5 китайських: Гонконг/Сянган, Шанхай, Пекін, Гуанчжоу, Шеньжень.

Основними центрами економічного зростання в Китаї стали два велетенські мегаполіси, що сформувалися на південно-східному узбережжі Китаю: Дельта річки Янцзи та Гонконг/Сянган-Гуанчжоу. В них разом проживає 10% населення країни.

Експортна орієнтація економіки. Відкритість китайської національної економіки, що переважно зорієнтована на експорт, сприяє швидкій інтеграції Китаю зі світовою економікою. Отже, китайська економіка дуже залежна від зовнішнього ринку. За обсягом експорту Китай посідає 1-ше місце в світі. Експорт дає 80% валютних надходжень. На зовнішній ринок вивозиться близько

20% валової продукції промисловості та сільського господарства, а перелік експортних товарів налічує 50 тисяч найменувань.

Мал. Карта густоти населення Китаю

Китайські товари різної якості постачаються майже до всіх країн світу. Паралельно склалися начебто «дві економіки Китаю». Поруч з промисловими велетнями існують тисячі дрібних і найдрібніших кустарних підприємств. Продукція з найвищими стандартами якості надходить до високорозвинутих країн, особливо Японії, США та країн Європи, на які припадає 55% зовнішньоторговельного обігу країни. Найбільш конкурентоспроможною продукцією є одяг, взуття, іграшки. Зростає в експорті роль електроніки, автомобілів, будівельних машин. В останнє десятиліття Китай став лідером за обсягами високотехнологічного експорту, зокрема офісного та телекомунікаційного обладнання. До країн третього світу потрапляють низькоякісні й дешеві товари китайського виробництва, що їх вироблено на кустарних підприємствах.

Завдання 4.

1. Перегляньте презентацію за посиланням:

<https://naurok.com.ua/prezentaciya-kitayska-narodna-respublika-122682.html>

2. Дайте письмово відповіді на запитання та виконайте завдання:

1. Порівняйте чинники, що вплинули на міжнародну спеціалізацію Китаю та Японії. 2. Дайте оцінку ресурсозабезпеченості Китаю. 3. Порівняйте працересурсний потенціал Китаю та Японії. 4. Поясніть, у чому полягає модель «ринкового соціалізму» китайської економіки. 5. Які особливості мають процеси урбанізації в Китаї? 6*. Які ви вбачаєте переваги та недоліки експортної орієнтації економіки Китаю?